

ORDLISTA

Afsji avsked.

Aktjon, felstavat auktion.

Aldrer/arder, al/alar.

Band kärve.

Basta/rökbasta mindre byggnad med eldstad på golvet/röseugn/. Bastan var försedd med lavar för torkning av säd samt med upphängningsanordning /käppar "fläskspett"/ för rökning av kött och fläsk; samma funktion som kölna.

Boakoret kornet från fäboden.

Brede/bre bredde dynga, gödseln som har körts ut på åkern under november december och lagts i små högar, sprids nu ut med en grep.

Brysstuga bakstuga/bryggstuga.

Brölles bröllop.

Buffusdon/bufesdon kärl och olika saker som var med på flyttlasset till fäboden.

Buföra flytta med djuren till fäboden.

Bulla bröd.

Dikanhopar jordhögar efter dikesgrävning och eller dikesrensning.

Dona stöka, ordna, syssla.

Dona höfrö tā ladan sopa höfrö från ladgolvet. Frön som föll från höet och blev kvar på ladgolvet kallades "hösall"; det såddes som höfrö på åkern.

Drifva golfve när man lade in ett nytt golv fick det ligga ospikat någon tid och torka, därefter kilades golvet ihop från ena väggen mot den andra. I det ihoptorkade utrymmet som uppstod lade man in en kil.

Dråse/dråsen var resultatet efter det säden var tröskad med slaga, bult eller vals. Sädeskornen blev frigjord från axet i detta moment och kornen blandades med halmen axet och agnarna; detta blev resultat vid slag eller bultröskning. Vid tröskning med vals höll man fast banden /kärvarna/ med händerna när axen repades av, i den med stift/taggar försedda, roterande, cylindern/valsen. Därefter lades halmen åt sidan och dråsen bestod då av sädeskornen blandat med axet och agnarna.

Dynja dynga, gödsel.

Dynjesläarne dyngslädar, släde för transport av gödsel.

Dyngna/dyngna, uttryck för när ensam gamla och orkeslösa togs omhand och flyttades mellan gårdarna för vård, dygnejon.

Elmorna slätter utefter Elmån med biflöden, på syn efter eventuella skador på slättermark, efter tramp o.dyl.

Farhäst felskrivet forhäst, en rask häst för forkörning.

Flikte flicka, sammanfoga.

Fora frakta, köra fora.

Frivecka pigans semestervecka.

Fräkneslie/fräkenlie, lie för fräkenslätter. Beskrivs under rubriken fräken-slätter.

Falut färdigt.

Flatten namn på en åker.

Fäx/fäxet lagård, byggnad för nötkreatur.

Gadt/gatt, blev tvungen.

Gängled när sockenbroar och offentliga byggnader skulle byggas, eller underhållas, då gick de gängled runt hela socknen eller byn, alla skulle hjälpa till med virke och eller arbetskraft.

Gärvar garvar, garvare Edling.

Hagafång gårdslet virke till snehage/gårdsgård.

Hagband granband med vilket störrarna i gårdsgården binds samman.

Herrberget härbret.

Heskerna hässjorna.

Hösläe/hösläde, släde för transport av hö från hässjan till ladan.

Inträdet den nytillträdde prästens första predikan.

Järnhjulstrilla fyrhjulig hästdragen kärra/vagn med järnskodda trähjul för transport av gods.

Jäta/jätte/jätt valla/vallade, vallat.

Kala karda, karda ull.

Kappelan komminister.

Karpetör felstavat i dagboken, kolportör, lekman, ej färdigutbildad präst.

Kasta t.ex. kasta en korndräse, sortering av säd. När säden kastades med en skopa/skovel föll de tyngsta kornen längst bort och de lättaste närmast, en metod för sortering. Metoden användes även vid rensning av bär.

Klappa bråka, moment vid linberedning.

Knavel handtag på lieorv.

Knåda namn på en by öster om Edsbyn.

Kolla en mila, felstavat kola (en kolmila).

Koppa/koppning åderlätning, förr en medicinsk behandlingsmetod.

Kornlada trösklada.

Kruser/krusig, småfläckig.

Krakkanna småkrackane, smådjuren.

Kräken/kräk kreatur.

Kvärka bälden kvark, en hästsjukdom som yttrar sig som bölder i halsen.

Körvandring/vandring hästdragen anordning där hästen går runt och drar en vertikal axel varifrån maskiner kunde få sin drivkraft, t.ex. i dagbokens fall, en stiftvals med vilken man ersatte slagan; ett primitivt tröskverk.

Laåde hö som bärgas i lador.

Linkumrar linets frökapslar.

Liorfsdon orvet och dess delar är: två knavlar (handtag), två kilar som lien kläms fast mot orvet med, samt en rem som lindas om kilen och orvet för att hålla lien på plats. Senare har en järnring ersatt remmen.

Låket/låcket, namn på utåga.

Läggas på yxor att läggas på, yxan skulle stålas om, nytt stål skulle vällas på hos yxssmeden Ståhlberg i Ullungsfors.

Lägre exercisplatsen i Mohed.

Läste upp prästen hade förhör med konfirmanderna i biblisk historia.

Läsbarn konfirmander.

Lönnor/lönna smäcker trädstam.

Maltet malder, den lättaste, sämsta kvalitén av säd. (L. Levander)

Mila kolmila, framställning av träkol.

Misjons aktion EFS hade auktion för att få in medel till sin mission. Se samling.

Mol vi poteter, malde vi potatis.

Mucken/mucka när gödseln från gården körs ut på åkrarna, samt när myra/torv körs till dyngstan/gödselstacken.

Murpannan eldstad i lagården med en stor järngryta för att värma vatten.

Myra torv som lades under och på kanterna av gödselstacken. Även som övertäckning av gödselstacken på sommaren när kreaturen var i fäboden och hästarna var på skogsbete.

Myrhopen dynga/gödsel kördes till Nyalandet och lades på myrhopen som en mindre gödselstack. Anledningen kan vara att Nyalandet skulle plöjas på våren, därför måste gödseln köras dit medan det var snö.

Myrsval vall/åker, uppodlad myr.

Mära/märan märr/märren.

Parstuga timmrat hus med stuga på vardera sidan av förstugan.

Pissgropen vid sidan av brotrappan, ibland på båda sidorna var en grop grävd, där enklare naturbehov kunde uträttas. Gropen var fylld med myra /torv/ som tog upp urinen; pissgropens innehåll kördes ut på åkern vid mucken.

Plogklubba varje bonde/gård i en by hade ansvar för plogningen av byvägen i byn och till nästa by. Klubban förvarades en vecka på varje gård varefter den överlämnades till näst gård. Den som innehade klubban ansvarade för plogningen vid snöväder.

Plögde plöjde.

Poteter potatis.

Prack göra lite av varje.

Pusten blåsbälg till härden i smedjan.

Pynta snygga till, pynta vi röor, röor barkas och kvistnabbar hugges bort.

Ref/rev, linet dras upp för hand med rötterna. Om linhalmen skulle skärs av tränger vattnet vid rötningen in ett stycke i stået från snittet och rötter snabbare där och linet blir då ojämnt rötat.

Refste refste stykkorna/styckena, /kornstycken/ åkrarna. Enstaka strån blir kvar efter det att skörden var klar, dessa räfsas upp och tas till vara.

Renonna felstavat renarna, vägrenarna.

Rifvi milan rivit kolmilan.

Rock/röckadag rockstuga, damer med spinnrockar samlas hos någon bekant där de spinner ull eller lin under umgänge.

Rorde felstavat körde.

Rågranor friska granar, motsatsen till torrgranar, som i första hand användes till ved.

Röe röor, felstavat i dagboken.

Rösfångget rösfång/hässjefång, är stumär /stolpar/ röor och stön/stöd/, det virke som en höhässja är uppbyggd av. När hässjefånget vinterförvaras sätts det upp i rösrömsär på hösvalen/vallen.

Samling kyrkan bildade en underavdelning i Ovanåker år 1875, Evangeliska Fosterlandsstiftelsen EFS. för att kunna bedriva mission utanför socknen. I början av sin verksamhet hade de ingen egen lokal för sina samlingar, därför var skolorna runt om i socknen deras samlingslokaler. Där samlades de till möten, samt samlade in pengar för sin missionsverksamhet.

Sjekka skäkta, moment vid linhantering.

Sjärpan skärpan, impediment.

Skakler skacklar

Skakte skäkta, moment vid linhantering.

Skar skära, slå med lie, spanmålen skördas.

Skrinmona felstavat skrindorna.

Skäftade/skäfta spetsa änden av en stör.

Sla`a sladd, sladda åkern.

Slaga handredskap av trä för tröskning av säd. Slagan består av en kortare del, släng, och ett skaft, slagvalen.

Slagn felstavat stugan, tvätta/skura golven i stugan.

Slatn felstavat stallet.

Småkräken/söane getter och får.

Snehage gårdsgård.

Snikka, snickra.

Spendering/spändering att utföra ett arbete mot ersättning. Det var vid den tiden brukligt att anordna spändering när ett hus skulle byggas, timret var då hugget på förhand och grannarna inbjöds att köra varsitt lass. Efteråt anordnades bjudning med mat och brännvin som tack för hjälpen.

Sperrarna/spärrane sparrarna.

Spränta spänta, spänta takspån/pärt.

Spännsåg bågsåg med spännanordning för sågbladet, t.ex. en grangren eller stam av ene som böjs och sågbladet fästes i ändarna; som en pilbåge.

Stalsskullen dona vi upp stallsskullen, städade höloftet.

Stiftvals primitivt tröskverk som består av en roterande cylinder försedd med stift och en omgivande mantel mellan vilket sädeskornen slås ur axen. Se körvandring.

Stri stark.

Strödde trodde, spikreglar lades på tak.

Strök repade, linkummrarna/fröhusen repades bort. Se rubriken lin.

Stumar/stumar/stume en stolpe i höhässjan med oftast fem pinnar inborrade, kan mera sällsynt vara fyra. Stumen stöts ner i marken och röorna läggs på stumpinnen.

Stykke/stykke en åkerteg.

Stänga stänga hage, gårdsgård

Stöss eldhus/kokhus vid fäboden.

Stöttingsdon den främre kälken. Kälkar för transport av timmer (timmerkälkar) bestod av en främre kälke stöttingen/förkälken och efterkälken som kallades drög eller get.

Svads/Svartz felstavat namn på prästen.

Svalarna i valn svalarna/sval/svaljord är i Hälsingland benämningen för vall. Valn/valln i detta sammanhang menas i Ovanåker fäboden.

Söär/söane/småsoär getter och får.

Takven/takveden det mörkkluvna rundvirket som omger nävern på tak.

Tefte vi fäxse mucken var klar, förgångshopen (myra på tork till nästa år) inkörd under lagården och luckorna sattes för med två varv block myra framför luckorna.

Timmerdoningar kälkar, består av framkälke/stötting och efterkälke/drög eller get.

Tina rissel/rissla, säll/sälla.

Tiner bulletiner, nyheter.

Tjellerdören källardörren.

Traka felstavat tröska.

Trodde/tro spikade tro/spikreglar på tak.

Tvät smutskläder, tvätta tvät, tvätta smutskläder.

Urväder yrväder.

Utlagsstämma t.ex. vid byggnation eller underhåll av skolhus eller andra allmänna byggnader samlades bönderna för att ta del av den skyldighet de belades med som att leverera virke grus o.s.v.

Vakta på en sval jäta, valla kreaturen. Efterbete på hösten vid Nyalandet. En trolig förklaring är att man ännu inte har hägnat svalen/vallen/lindan.

Valn/valln, i Ovanåker kallas fäboden för valln.

Valn, se svalarna i valn.

Valsen se stiftval, körvandring.

Vatsto vattenstånd.

Veatal Jonas var söderut i berget efter en tall till ved.

Vilire vedbod.

Villras bättras, krya på sig.

Vog vägde.

Ärthalmen ärtriset, Jonas plöjde på ärthalmen, ärtäkern.